

Kan civilsamfundet skabe mulighedsrum for samskabelse af viden til gavn for det fælles bedste?

Kirsten Baggesgaard Seeberg MA: Chefkonsulent og antropolog, Cubion A/S Aarhus. Kirsten arbejder bl.a. med metodeudvikling i projektet Relationer i bevægelse samt dokumentation og evaluering af initiativer og projekter primært indenfor det offentlige og i civilsamfundsregi.

Lars Holmboe

Ph.d., antropolog, underviser. Selvstændig forsker med særligt fokus på sociale og støttende relationer. Har siden 2001 samarbejdet med en lang række civilsamfunds-organisationer om udvikling af mentorordninger for udfordrede borgere.

Abstract

Bringing knowledge of people with lived experience of mental distress at stake in developing psychiatric services has increased. The challenge thou are, that experienced knowledge is not recognized being as valid as professional knowledge. We will investigate how civil organizations can play an active role in developing communities of practice to underpin recovery processes of vulnerable people. By looking at capabilities, we look at what people are capable of, what interest and resources each person holds and what it takes to become participants of new communities of practice. Being a participant seems to strengthen a feeling of being a person of value and to be the driver of your recovery process, which is important knowledge for society to include in the strive of co-constructing 'the common good'. So, what happens if we invite these people into co-construction of knowledge, practices, and policies for the sake of the 'the common good'?

Keywords: Kapabilitet, recovery, mulighedsrum, civilsamfund, normalitet

Indledning

Denne artikel vil, med afsæt i personer med erfaring som psykiatribrugere, undersøge og diskutere, om og hvordan erfaret viden kan anerkendes og bringes i spil og skabe nye deltagelsesmuligheder for personer i udsatte positioner. Vi vil inddrage erfaringer fra projekt *Relationer i Bevægelse* (RIB), som empiri og derigennem se på, hvordan civilsamfundet kan indtage en værdifuld rolle i udvikling af velfærdssydelsler. I RIB uddannes personer med erfaring med recovery-processer til at indtage rollen som frivillig peer-mentor. Deres fokus er at støtte personer i psykiske udfordringer i at få øje på mulighedsrum i civilsamfundet, der kan skabe betydningsfulde relationer til andre, der er optaget af samme aktivitetstype så som gå-fællesskaber, korsang eller brugergrupper. Der er overlap til rollen som peer-støtte, som har fokus på social, emotionel og praktisk støtte til personer i psykiske udfordringer (Åkerblom 2021). Der hvor mentorrollen primært adskiller sig er, at peer-mentor har fokus på de ressourcer den enkelte har til at indgå i relationer med andre, at indgå i fællesskaber båret af interesser.

Artiklen vil diskutere, hvordan den erfarede viden kan bringes i spil og indgå i en samskabelse af velfærdssydelsler indenfor psykiatrien, men i lige så høj grad på andre velfærdsområder. Hvilken betydning har det for den enkelte nuværende eller tidligere psykiatribruger at opleve at repræsentere sig selv, frem for at andre repræsenterer en, har definitionsretten til egen historie. Hvordan kan civilsamfundet indtage en aktiv og anerkendt position i forhold til recovery, uden at indsatsen ses som konkurrerende og uforenelig med krav ved at modtage offentlige ydelser. Hvis det fælles bedste er målet, så må vi som Heimburg og Ness foreslår, samarbejde på tværs af discipliner og sektorer sammen med borgerne. Det vil i bedste fald faciliterer en samskabelse (co-construction) af viden, praksis og politikker, der kan skabe en bevægelse mod det fælles bedste (Ness og Heimburg 2021).

Behandlingspsykiatrien

Psykiske lidelser behandles i det psykiatriske behandlingssystem og har rod i lægefaglighed, hvor sygdom diagnosticeres og søges helbredt. Psykiatribrugere er per definition syge og deres adfærd afviger fra normaliteten. Anna Rieder, forfatter og psykiatribruger påpeger (Jørgensen 2022a): "Det går galt, når lægen ser et symptom

som noget per definition sygeligt og ugavnligt. Når helbredelse kommer til at fremstå som det eneste mål." Anna Rieder efterspørger en psykiatri, der i højere grad forstår psykisk sygdom som noget man må lære at leve med og et personale på de psykiatriske afsnit, der har større individuel forståelse og kan forstå nuancerne i den enkelte symptomer.

Sara Wiessmann, sygeplejerske indenfor psykiatrien og tidligere psykiatribruger fremhæver, at den viden findes blandt personalet, men *"Intern stigmatisering og fordomme om personale, som selv har været psykiatribrugere, er et udbredt problem i psykiatrien."* (Jørgensen 2022b). Videre siger hun, at *"Hvis vi går rundt og stigmatiserer kollegaer med psykiske lidelser, hvad siger det så egentlig om vores syn på patienterne, på, om det alt sammen rent faktisk er arbejdet værd, og at man kan komme sig?"* Så pointen er, at den viden der kan aktiveres, ikke bliver det, da den ikke anses som professionel viden.

Mange lande har udbredt anvendelse af peer-støtter i psykiatrien. De kan med deres levede erfaring som psykiatribruger bygge bro mellem patienten og systemet indenfor psykiatrien (Åkerblom 2021). Både patienter og psykiatrien anerkender peer-støtters indsats som vigtig og værdifuld. Brugen af peer-støtter i samarbejdet med de professionelle indenfor behandlingspsykiatrien, bidrage med et brugerperspektiv ind i psykiatrien og komme til udtryk i udviklingen af den service psykiatrien tilbyder (Gregersen og Krogh 2021). Peer-støtter bidrager med erfaret viden og kan derfor stå som repræsentanter for brugere af psykiatriske tilbud.

Samskabelse af viden

Viden indenfor psykiatrien bliver klassificeret i professionel viden og erfaret viden og spørgsmålet som stilles i interviewene er, om den erfarede viden i højere grad kan bringes i anvendelse i den professionelle viden. Blandt psykiatribrugere er der en anerkendelse af, at medicinsk behandling i perioder kan være den rette behandling, men at det også drejer sig om at lære at leve med sine symptomer. Sociologen Nikolas Rose (2019) har et lignende ønske om, at psykiatrien i højere grad bliver en del af socialmedicin og at psykiatere bliver uddannet i socialvidenskab og etiske spørgsmål mere end i psykofarmakologi og neurovidenskab. Han ønsker at bane vejen for en større tværfaglighed i psykiatrien og en større anerkendelse af den viden som psykiatribrugerne besidder som værende

lige så valid som den professionelle viden. En samskabelse af de psykiatriske tilbud.

Samskabelse og kapabiliteter

Anvendelsen af peer-støtter har primært fokus på behandlings- og socialpsykiatrien og dermed også i forhold til brobygning mellem system og bruger. I forskningen er det også der fokus primært ligger (Åkerblom 2021). Vi ønsker at tage skridtet ud af behandlingspsykiatrien og socialpsykiatrien, ud i civilsamfundet for at se på, hvordan civilsamfundet og offentlige institutioner kan samskabe velfærdssamfundets tilbud til særligt udsatte borgere ved at inddrage den enkelte borgers erfaring som ligeværdig viden.

Dette gør vi også med afsæt i Nikolas Rose (2019, 196-197), som fremhæver at normalitet skabes og genskabes hver dag, og den forandres konstant gennem tid og sociale rammer. Mental båndbredde betyder, ifølge Rose, at vi må se bredere på hvad normalitet er. Som mennesker er der en mangfoldighed af måder at se verden på, tanker, emner, overbevisninger, måder at høre, se, lugte på og smage på, mangfoldighed af hastigheder og langsommelighed. Derfor peger han på, at vi i langt højere grad skal tage afsæt i kapabilitetstænkningen, som formuleret af Martha Nussbaum (2021 (2011)). Menneskets mulighed for at have kontrol over sig selv og sine omgivelser. Kapabilitetstænkningen stiller dette grundlæggende hovedspørgsmål: "Hvad er hver enkelt person i stand til at gøre og være?"

Nussbaum (2021 (2011)) mener, at et menneskeværdigt og blomstrende liv mindst omfatter ti centrale kapabiliteter. Specielt to kapabiliteter spiller en særskilt arkitektonisk rolle. Disse to kapabiliteter gennemsyrrer de otte andre ved, at de sikrer overensstemmelser med den menneskelige værdighed. *Praktiks fornuft*: At være i stand til at danne sig forestillinger om det gode og tage del i kritisk refleksion over planlægningen af eget liv. *Relationer*: At være i stand til at leve med og mod andre, at anerkende og vise omsorg for og bekymre sig om andre mennesker, at tage del i forskellige former for sociale interaktioner. At have det sociale grundlag for selvrespekt og ikke-ydmygelse. En tredje kapabilitet, tæt forbundet med relationer, er *følelser*. At være i stand til at have relationer til ting og mennesker uden for sig selv og ikke få sin følelsesmæssige udvikling ødelagt af frygt og angst.

Samskabelse af mulighedsrum

Kapabilitetstilgangen opfatter *hver enkelt person som et mål*, og den spørger ikke bare om den totale trivsel, men om muligheder, der er tilgængelige for hvert enkelt menneske. Tænkningen fokuserer på valg eller frihed, og mener, at de afgørende goder som samfundet bør fremme, er muligheder eller egentlige friheder.

Anna Reider påpeger i interviewet at *"Skrivegrupperne har været et rum for mig, hvor jeg kunne øve mig i at være menneske. Jeg blev langsomt trænet i at møde op til aftaler og være en krop i et rum sammen med andre. ... I sidste ende vil jeg påstå, at skrivegruppen resulterede i, at jeg i dag kan arbejde tyve timer om ugen og have en nogenlunde velfungerende hverdag."* (Jørgensen 2022a). Her er det indenfor rammerne af behandlingspsykiatrien, at dette mulighedsrum etableres, men det rækker tydeligvis ud i forhold til livet udenfor.

Når den enkelte psykiatribrunder udskrives og skal fungere i samfundet, så er der tilbud der retter sig mod, at man har været syg, men færre der retter sig mod at skabe det Nussbaum kalder et menneskeværdigt og blomstrende liv.

Når vi vælger at fokusere på civilsamfundet, så er det for at få øje på, hvor de kan bidrage med mulighedsrum, der skal understøtte den enkeltes muligheder og friheder, også når man har erfaring som psykiatribrunder.

Relationer i Bevægelse

Projekt RIB's afsæt er, hvad den enkelte deltager er i stand til og har mod på at gøre, for dermed at udvikle egne kapabiliteter (Nussbaum 2021 (2011), 53-55). Det drejer sig om at gøre noget aktivt, som deltagerne finder meningsfuldt og som de ønsker at gøre sammen med andre. Projektet vil identificere, hvilke erfaringer deltagerne peger på som særlig betydningsfulde, så der på den baggrund kan indkredses kritisk viden om at skabe rum for nye sociale relationer og fællesskaber, hvor den enkelte kan engagere sig. Med afsæt i designtænkning (Cottam 2018) er projektet bygget op omkring at udforske, identificere handlinger, afprøve og reflektere. Omdrejningspunktet er deltageren knyttet til en peer-mentor. Med afsæt i relationen når deltageren frem til, hvilke mulighedsrum de skal finde, hvor deltageren gennem prøvehandling får erfaringer med at indgå i et meningsfuldt fællesskab. Casen nedenfor er et sammenskriv af interview med en deltager og dennes peer-mentor.

Peer-mentorerne er frivillige relations-arbejdere med egne levede erfaringer som peer-støtte personer i psykiatrien eller socialpsykiatrien. De har erfaringer fra eget liv med recovery-processer og vælges som peer-mentorer fordi de har overskud til at gøre en forskel for andre med psykiske vanskeligheder. De er gennem et kursusforløb blevet uddannet til at varetage den specifikke peer-mentor funktion i projektet.

Michael og Poul

Michael har kæmpet sig ud af et misbrug og har nu et fleksjob 24 timer om ugen. Han er matchet med Poul, peer-mentor. Hver torsdag sommeren over har de gået ture og snakket sammen. Ved dialogmøde faciliterer konsulentent samtalen. Her fortæller Michael:

”Mens vi gik og snakkede på vores ture i naturen, kom vi frem til, at det kunne være en rigtig god idé, hvis jeg kunne komme i forbindelse med en vandregruppe, der arrangerer gåture med andre mennesker. Efter jeg havde tænkt over det, blev jeg enig med mig selv om at melde mig i en gruppe. Det er virkelig noget jeg har brug for. Det er jo der jeg gerne vil hen. Det kunne være en øvebane for mig, så jeg ikke længere var så usikker ved at gå på gaderne i byen. Men jeg er lidt usikker på, hvordan jeg skal tage det ind i de rette mængder. Kan jeg rumme de mange inputs, udover dem jeg får fra turene med Poul?”

Poul er god til at mærke hvor jeg er henne. Jeg er tættere på at tage skridtet end ved vores første møde. Jeg er klar over, at jeg ikke kommer derhen ved bare at blive båret frem. Der hvor jeg er nu, skal jeg begynde at øve mig i min fritid, og jeg skal selv have interessen og lysten til at gå den vej. Det er ude blandt folk energien ligger og ikke hjemme på sofaen.” (Baseret på optagelse af dialogmøde med Peer-mentor og deltager september 2021 (anonymiserede)).

Da Michael og Pouls skulle mødes første gang, var det med Corona-restriktioner, hvorfor valget blev at mødes i det fri og gå en tur sammen. Det blev hurtigt åbenlyst for begge, at de havde en fælles interesse for naturen og det at gå lange ture. Lidt ved et tilfælde

blev det mulighedsrum, som Michael oplever som meningsfuld i forhold til at indgå i fællesskaber, identificeret.

Relationer til betydningsfulde andre er noget af det vigtigste for, at personer med psykiske vanskeligheder kommer sig. Kapabiliteter kan netop identificeres i og mellem relationer, organisationer og fællesskaber til det fælles bedste. Det omfatter således steder, fællesskaber eller organisationer i lokalsamfundet, som kan skabe meningsfulde, inkluderende ikke-stigmatiserende mødesteder (Ness og Heimburg 2021, 37-38). Det er afgørende, at samfundet påtager sig det ansvar at understøtte tilbud, der skaber de mulighedsrum, som er til gavn for den enkelte og det fælles bedste.

For at understøtte skabelse af mulighedsrum for det fælles bedste, ser vi tre centrale rationaler der hver for sig repræsenterer værdisæt der skal til for at skabe en ønsket forandring.

Et relationelt rationale

Det relationelle drejer sig ifølge kapabilitetstænkningen om at være i stand til at skabe mellemmenneskelige relationer. Grundtanken er, at alle har ret til at blive hørt, taget alvorligt og anerkendt. Det grundlæggende er her, at den enkelte der står med vanskelighederne, ikke kun betragtes som bruger af offentlige velfærdstilbud, men i stedet som deltager med ret til indflydelse. Det gode liv er ikke alene velfærdsydelsen, med i høj grad gode sociale relationer og tillidsfulde fællesskaber. Relationer, fællesskab og handlekraft opstår langt overvejende i civilsamfundet. Både i det organiserede frivillige arbejde og i mere uformelle fællesskaber (Tortzen og Agger 2015).

I RIB er det peer-mentors vigtigste formål at støtte deltageren til at identificere og opsøge fællesskabet, som denne peer-mentor udtrykker det.

”Vores møde har givet mig følelsen af at inkludere ham i et fællesskab. Et fællesskab som jeg jo synes er uundværligt. Det gør mig glad og jeg synes, at det at være peer-mentor giver mig en følelse af medansvar og det at bidrage med noget positivt og oplysende. Jeg kan hjælpe andre til at se, at der findes en masse gode ting her i livet. Jeg minder deltagerne om, at livet er godt. Og så kan jeg godt lide det her med, at der ikke er en facitliste på, hvad

vi skal, men at vi starter med at finde ud af, hvad deltagerne har brug for. ... Og så er det her noget jeg kan bruge i mit daglige liv og i forhold til det at komme videre, mestring og sådan noget.”

Relationer er givende for begge parter og tager afsæt i kapabilitetstænkningen. Måden at være sammen på ændrer synet på én selv og mennesker der omgiver en. Denne type relationer gør en forskel for mennesker med psykiske vanskeligheder. Der skabes en forbundethed og et håb om en meningsfuld fremtid (Slade, Boardmann og Sheppard). Recovery drejer sig om at *tage* tøjlerne og om at tage dem tilbage. At komme sig handler om at opdage – eller genopdage følelsen af at have værdi, både for sig selv og for andre (Holmboe og Seistrup 2021, 208). Frivillige sociale fællesskaber signalerer åbenhed og samtidig muligheder for at sige til og fra.

Et skabende rationale

Normalitet skabes og genskabes hver dag og forandres konstant gennem tid og sociale rammer (Rose 2019). At skabe mulighedsrum indebærer at slippe kontrollen. Det vil konkret sige at lade deltageren være eksperter. Det handler om at hjælperen træder ud af sin position som ekspert og slipper dele af kontrollen. Hjælperen (facilitatorens) rolle er at skabe et åbent og trygt rum for dialog og lede samtalen videre uden at tale om, hvad der kunne være den rigtige vej at gå (Hjortnæs et al. 2021).

Michael og Poul

”Poul presser mig ikke på nogen måde. Det giver mig lyst og modet til at tage mere ind i et tempo, hvor det føles godt for mig. Ikke noget med, nu skal du lige det her. Jeg føler jeg har en frihed. Jeg vidste fra starten, at det her skulle gå i mit tempo.

Jeg er begyndt at have pladsen til at vove at være i et fællesskab. Jeg tror jeg kan bryde mine egne fordomme, eller følelsen af, at folk taler ondt om en – tror man.

Forleden sad jeg og tænkte på mine sygedage på arbejdet. Der har faktisk ikke været så mange. Det er igen en

gevinst ved de ugentlige gåture og de snakke jeg har med Poul. Før var jeg bare et nummer i systemet, hvor man kan glemme, at man faktisk er en person. Pouls og min relation gør, at jeg giver mig selv værdi.”

For Michael er det vigtigt, at det er ham selv der sætter tempoet. I skabelsen af mulighedsrum er det derfor vigtigt at forholde sig til følgende spørgsmål. Hvad er graden af deltagelse? Hvor ligger deltagernes indflydelse? Lysten til at guide kan ofte udspringe af hjælperens ønske om, at deltageren får et positivt udbytte af processen, men dette ønske kan i sidste ende komme til at spænde ben for selvstændige og empowerment-drevne processer (Hjortnæs et al. 2021).

En grundlæggende udfordring for den professionelle relationsarbejder kan være at håndtere angsten ved ikke at intervenere. Det handler om at være modig nok til at se problemerne i øjnene og så vide, hvornår man skal handle. Denne tilgang betyder, at man skal være i stand til at skelne mellem situationen, hvor man bør træde til og hjælpe en person, der kæmper, og en overfladisk set tilsvarende situation, hvor man bør træde baglæns og lade den kæmpende person udvikle de nødvendige færdigheder og en følelse af autonomi. Den dygtige professionelle, frivillig eller lønnet, er åben over for denne forskel. At lade den kæmpende person definere sin egen vej med en åben opbakning giver mulighed for varig forandring (Cottam 2018).

Et rationale om viden

I civilsamfundets frivillige og socialt støttende fællesskaber gemmer der sig en viden som i langt højere grad kunne sættes i spil. Den viden, som forskellige grupper af socialt udsatte ligger inde med om deres livssituation, oplevelser og behov, er grundlæggende vigtig i forhold til at skulle designe og videreudvikle metoder og måder at arbejde på (Espersen et al. 2018). Kun ved at spørge og inddrage målgruppen selv, kan man få adgang til den viden. Denne viden kan suppleres af den viden, forskere og eksperter har om målgruppen og det område, den involveres i. Men hvis målgruppens viden udgrænses eller filtreres, risikerer man at træffe beslutninger på et utilstrækkeligt grundlag (Neidel, Mollerup og Maack 2019)

I samskabelsen er det afgørende at anerkende og ligestille viden, hvad enten den er baseret på en bestemt faglighed eller er funderet i erfaringer. Det har afgørende betydning at erfare, at man repræsenterer sig selv, frem for at andre repræsenterer en. Det kræver møder mellem mennesker face-to-face. Viden der skabes i relationelle rum og som ofte er mere eller mindre tavs viden eller viden som ikke umiddelbart er tilgængelig. Det er så at sige en 'inde-fra-viden' det vil sige viden der udvikler sig afprøvende og eksperimenterende fra situationer der har at gøre med dagligdagen og det sociale liv. Det er en viden som peger i retning af deltagernes verdenssyn og livsperspektiv (Ness 2020, 97-98).

Konklusion

Rådet for Socialt Udsatte giver i en rapport udtryk for, at man ønsker at opprioriterer systeminnovation. Rådet anbefaler i højere grad at tage afsæt i det enkelte menneske med et stærkere fokus på relationer mellem mennesker. Velfærd skal tænkes som mere end det offentlige system. Det vil sige i langt højere grad at se civilsamfundets løsninger som en del af fremtidens socialpolitik (Rådet for socialt udsatte 2021).

Når civilsamfundet kan spille en rolle i at afsøge og afdække mulighedsrum med afsæt i kapabilitetstænkningen, så er det afgørende at det sker i et samarbejde med de offentlige institutioner, så det netop bidrager til en samskabelse af velfærdsydelser. Derfor er det også vigtigt, at der er en fælles forståelse af, hvad der forstås ved *det fælles bedste*, så det sker i en anerkendelse af hinandens viden og betingelser.

I den danske beskæftigelseslovgivning er det op til den enkelte sagsbehandler at afgøre, om frivilligt arbejde er foreneligt med de særlige vilkår den enkelte borger er underlagt. Særlige vilkår som fleksjob, arbejdsprøvning til fleksjob, ressourceforløb eller kontanthjælp. Undtaget er den medborger der har fået tilkendt førtidspension. I og for sig en lovgivning der kan understøtte en kapabilitetstænkning. Praxis opleves ofte anderledes.

Begrundelsen i lovgivningen for at give offentligt forsørgede medborgere muligheden for at deltage i frivilligt arbejde er, at forskning tyder på, at det giver noget for den enkelte i forhold til

mental og social sundhed (Holmboe og Seistrup 2021). Men i jobcentrene bruges det oftest omvendt. Det bliver i stedet brugt som en sanktion i forhold til deltagelse. Dels fordi civilsamfundets brobyggende muligheder kun i ringe grad ses og fordi den tid og energi der investeres i et frivilligt engagement kunne investeres i et regulært lønnet arbejde (Pedersen 2021).

Hvor efterlader det vores frivillige peer-mentorer og den deltager, der med små skridt og en betydningsbærende relation er på vej til at genvinde evnen til at tage initiativ i eget liv, at genopdage egen værdi. Spørgsmålet er, om velfærdssamfundet kan få øje på, at der er både en menneskelig og samfundsmæssig gevinst forbundet med at investere i menneskelig kapabilitet for disse sårbare grupper af borgere. Hvis der skal ændres på praksis, er vi nødt til at bringe disse borgere ind som medaktører. De skal være med til at producere den viden, som kan skabe forandring og som vi "forskningsmæssigt ved for lidt om."

Referencer

- Cottam, Hilary. 2018. *Radikal hjælp - Hvordan vi genopbygger indbyrdes relationer og revolutionerer velfærdsstaten*. København: Mindspace.
- Espersen, Helle Hygum, Linda Lundgaard Andersen, Anne Petersen, og Leif Olsen. 2018. *Inklusion og deltagelse af sårbare borgergrupper i samskabende arenaer. Evaluering af tre partnerskaber mellem civilsamfund og kommune*. København: VIVE. <https://www.vive.dk/media/pure/11231/2309741>
- Gregersen, Line Myrup, og Camilla Krogh. 2021. "Det unikke CV: Når erfaringer med psykisk sygdom bliver det bedste kort på hånden." *iPraksis*, (november): 44-49. <https://www.maanedsskriftet.dk/ipraksis/2021/342/13137/#det-unikke-cv-nr-erfaringer-med-psykisk-sygdom-bli>
- Hjortnæs, Simon Haugegaard, Freja Cecilia Røskva Klemmensen Kirk, og Jørgen Anker. 2021. *Veje til deltagelse for borgere i socialt udsatte positioner: litteraturstudie om de teoretiske diskussioner på feltet*. København: Rådet for socialt udsatte. <https://udsatte.dk/udgivelser/veje-til-deltagelse-borgere-socialt-udsatte-positioner-litteraturstudie-om-teoretiske>

- Holmboe, Lars, og Jesper Holst Seistrup. 2021. "Recovery og Social inklusion." i *Recovery-orienterede praksisser*, redigeret af Jeppe Oute og Kim Jørgensen, 201-215. København: Samfundslitteratur.
- Jørgensen, Jesper Lindstrøm. 2022a. "Omsorgstræthed hænger psykiatrien - Interview med Anna Reiter." *Dagbladet Politiken*, 13. februar, 2022.
- Jørgensen, Jesper Lindstrøm. 2022b. "Vi skal gøre op med tavshedskulturen omkring psykisk sygdom - Interview med Sara Wissmann." *Dagbladet Politiken*, 13. februar, 2022.
- Neidel, Agnete, Anna Møllerup, og Sussi Maack. 2019. *Unge som erfaringseksperter - inspiration til involvering og samskabelse*. København: Socialt Udviklingscenter SUS og Bikubefonden.
- Ness, Ottar. 2020. "Learning new ideas and practices together through action research." I *Action Research in a Relational Perspective*, redigeret af Lone Hersted, Ottar Ness og Søren Frimann, Chapter 6. Abingdon og New York: Routledge.
- Ness, Ottar og Dina von Heimburg. 2021. "Collaborative Action Research: Co-constructing Social Change for the Common Good." I *The Sage Handbook of Social Constructionist Practice*, redigeret af Sheila McNamee, Mary Gergen, Celiane Camargo-Borges, & Emerson F. Rasera, 34-46. London: SAGE.
- Nussbaum, Martha C. 2021 (2011). *At skabe kapabiliteter - hen mod et retfærdigt samfund*. København: Mindspace.
- Pedersen, Camilla Stenhaug. 2021. Interview af Lars Holmboe, 28. november 2021.
- Rose, Nikolas. 2019. *Our Psychiatric Future*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Rådet for Socialt Udsatte. 2021. *Forandringskraft - fire forudsætninger for social forandring*. Rådet for Socialt Udsatte, November 2021. https://udsatte.dk/sites/udsatte.dk/files/media/document/Forandringskraft_R%C3%A5det%20for%20Socialt%20Udsatte.pdf
- Slade, Mike, Jed Boardmann, og Geoff Sheppard. 2008. *Recovery, fra begreb til virkelighed*. London: Sainsbury Center for Mental Health.
- Tortzen, Anne, og Anikka Agger. 2015 "Forskningsinterview om samskabelse." I *Veje til deltagelse for borgere i socialt udsatte positioner: litteraturstudie om de teoretiske diskussioner på feltet*. Hjortnæs et al, Rådet for socialt udsatte: 20

Åkerblom, Kristina Bakke. 2021. "When peer support workers engage in co-creating mental health services. An unexplored resource in mental health service transformation." *Akademisk Kvarter* 23, (December): 49-63. <https://journals.aau.dk/index.php/ak/issue/view/426/182>